

Красенко М. М.

Швець С. М.

Студенти

Ірпінський державний коледж економіки і права

Науковий керівник:

Шевель О. М. викладач

Ірпінський державний коледж економіки і права

Правовідносини у сфері донорства органів та інших анатомічних матеріалів і репродуктивних клітин: проблеми цивільно-правового регулювання

Право на життя і право на здоров'я виступають тими основоположними благами людини, які гарантуються Конституцією України та повинні неухильно забезпечуватись через діяльність уповноважених на те органів та посадових осіб. Сучасна медицина здійснила значний прорив у розвитку технологій, що забезпечують належний стан здоров'я людини, а подекуди і рятують її життя шляхом здійснення відповідних операцій, процедур та інших методів лікування. Проте у сфері медицини одним з проблемних питань є питання розвитку вітчизняної трансплантації. Поруч з ним вченими була висвітлена наступна проблема – правове регулювання правовідносин у сфері донорства органів, анатомічних матеріалів і репродуктивних клітин у законодавстві України.

Метою даного дослідження є аналіз проблематики правовідносин у сфері донорства і трансплантації через специфіку цивільно-правового регулювання.

Даному питанню були присвячені наукові дослідження таких вчених як Анікіна Г. В., Брюховецька М. С., Губський О. В., Пипченко Б. Ю., Стеценко С. Г. та інші.

Науковці зазначають, що цивільні правовідносини – це врегульовані нормами цивільного права майнові відносини, відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю та особисті немайнові відносини, учасники яких виступають носіями цивільних прав та обов'язків [7, с. 94].

Відомо, що обов'язковими елементами цивільних правовідносин є: суб'єкт, об'єкт та зміст правовідносин. Суб'єктом права називається носій прав і обов'язків. Суб'єктом цивільного правовідношення є будь-яка особа, поведінка якої регулюється нормами цивільного права. У досліджуваних нами правовідношеннях суб'єктами виступають донор і реципієнт. Законодавство визначає, що донор – особа, у якої за життя або після її смерті взято анатомічні матеріали для трансплантації або для виготовлення біоімплантів. Реципієнт – особа, для лікування якої застосовується трансплантація як спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини [2].

Вченими було виділено одну з проблем цивільно-правового регулювання у сфері донорства як висловлення особою згоди або незгоди стати донором. У своєму дослідженні, присвяченому даній проблематиці Б. Ю. Пипченко стверджує, що формулювання чинного Закону у ст. 16 «кожна повнолітня дієздатна особа може заявити про згоду або про незгоду стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті» є некоректним, адже стаття, з одного боку, закріплює презумпцію згоди, а з іншого – презумпцію незгоди. Вирішення такого колізійного питання стала ст. 15 законопроекту, яка фактично закріпила презумпцію згоди: «кожна особа з повною цивільною дієздатністю має право прижиттєво письмово заявити про незгоду щодо посмертного донорства її органів» [5].

Під об'єктом цивільного правовідношення розуміють усе те, з приводу чого виникають відповідні правовідносини [7, с. 95-99]. Відповідно до ст. 177 Цивільного кодексу України об'єктами цивільних прав є матеріальні та нематеріальні блага [1]. Відомо, що нематеріальні блага тісно пов'язані з особистістю суб'єкта, і не підлягають відчуженню у будь-якій формі. Однак, якщо розглядати дану концепцію з точки зору здійснення особою права на донорство органів та інших анатомічних матеріалів і репродуктивних органів то в її втіленні виявляється певна проблематика. З даного питання дослідження здійснював Губський О. В. Він сформулював проблему визначення об'єкта даних правовідносин, а саме: чи є анатомічні матеріали (окремі органи, їх частини, тканини, клітини людського організму) та тіло померлої людини в цілому об'єктом цивільних прав, і якщо так, то яким саме? У своїх напрацюваннях вчений дійшов висновку, що організм людини виступає матеріальною (фізичною) основою блага здоров'я. Благо пов'язане з організмом у цілому, а не з окремими його фізичними елементами. На основі блага на здоров'я право формує категорію немайнового права на здоров'я, що має суб'єктивний характер [6, с. 177]. А тому ми вважаємо, що розпорядження частиною власного організму у межах правовідносин з приводу донорства не може дорівнюватись розпорядженню благом. Донорству та трансплантації підлягає не здоров'я, а лише матеріальний об'єкт, що в силу своєї природи може покращити, відновити здоров'я або врятувати життя реципієнта. Здійснення права на здоров'я може відбуватись у різноманітних формах і здійснення цього права у формі донорства веде до відчуження та передачі зі спеціальною метою не блага здоров'я, а елемента фізичної бази цього блага, без обмеження першого [4, с. 142].

Зміст цивільного правовідношення складають права та обов'язки його учасників. Губський О. В. стверджує, що правовідносини з приводу здійснення суб'єктивного особистого немайнового права на донорство виникають щодо матеріальних об'єктів, і можуть потягти за собою виникнення у їх учасників окремих майнових прав. Об'єктивно донорство можливе лише шляхом матеріалізованого передавання від одного суб'єкта (донора) іншому (реципієнту) частини матеріального світу, спрямованої на захист життя та здоров'я останнього. Органи та інші анатомічні матеріали людини є об'єктами цивільних правовідносин, використання яких має особливий правовий режим, зокрема їх використання не повинно посягати на таке благо фізичної особи як життя [4, с. 146].

Отож, правовідносини, які було досліджено у даній роботі через призму цивільно-правового регулювання потребують подальшого закріплення у нормах вітчизняного законодавства. Серед висвітленої проблематики також постає питання щодо порядку «опредмечення» об'єкта даних правовідносин (донорських органів, їх тканин та клітин) як об'єкта цивільного обороту з подальшим визначенням спеціального правового режиму. Також подальшого нормативно-правового регулювання потребує створення Єдиної державної інформаційної системи трансплантації і додаткових реєстрів (Реєстр живих донорів та Реєстр реципієнтів, Реєстр посмертного донорства, Реєстр волевиявлення осіб щодо передачі своїх органів після смерті тощо).

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-15 [Електронний ресурс] / Сайт ВР України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини: Закон України від 16. 07. 1999 р. № 1007-14 [Електронний ресурс] / Сайт ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>

3. Брюховецька М. С. Посмертне донорство в Україні: проблеми та перспективи цивільно-правового регулювання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/71>

4. Губський О. В. Характеристика об'єктів цивільних правовідносин донорства органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин / О. В. Губський // Наше право. – 2014. – №10. – С. 142-146.

5. Пипченко Б. Ю. Дискусійні аспекти надання згоди на донорство органів та тканин для трансплантації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_234_01.pdf

6. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я.- Медичне право України: [Підруч на студ. вищ. навч. закл] // (за заг ред. С.Г. Стеценка); М-во освіти і науки України, Нац академія адвокатури України, Інст законодавства ВРУ.-К: Правова єдність, 2008. – 507 с.

7. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Цивільне право України : Підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – 816 с.